Liberecký kraj

O lapání nepolapitelného Osobní i tvůrčí průsečíky Jana Kotíka a Ladislava Nováka

25. 02. 2026 14:54

Turnov obohatil českou výtvarnou scénu o bezpočet uměleckých osobností. Malíř, grafik, designér Jan Kotík (1916–2002) a básník a vizuální umělec Ladislav Novák (1925–1999) patří v tomto ohledu bezpochyby k těm nejslavnějším rodákům. Ačkoli v Turnově žili jen krátce v útlém dětství, zanechalo v nich městečko v srdci Českého ráje s podmanivou okolní krajinou skalních měst, hradů a zámků nesmazatelnou stopu. Intenzivní vztah k jejich rodišti, jejich vzájemné kontakty a aspekty, ve kterých se jejich tvůrčí přístupy protínaly, si klade za cíl nastínit výstava uspořádaná v roce, kdy by tito mezinárodně uznávaní avantgardní umělci, které pojily i nepřímé příbuzenské vazby, oslavili 101 a 110 let.

„Nejde o nic jiného než o tu šílenou honbu. Hned jsme si porozuměli. O lapání nepolapitelného. To nikdy nepochopí ti, kdo si udělali ze svého umění živnost.
A přístav. A pevnost. A pravidlo. Tobě nepatří nic nežli ta bílá zpěněná rýha tam vzadu.“

Ladislav Novák v textu katalogu k výstavě Obrazy a sklo Jana Kotíka, Liberec, Severočeské museum, červen–srpen 1963

Tímto poetickým textem vyjádřil Ladislav Novák vztah ke svému vzdálenému příbuznému, příteli a uměleckému kolegovi Janu Kotíkovi. Přestože oba umělci dosáhli přinejmenším evropského renomé a byla jim věnováno řada dílčích i několik velkých monografických výstav, nebyly dosud zhodnoceny jejich vzájemné vazby. Ladislav Novák vystavoval ve svém rodném městě pouze jedinkrát – v roce 1995, zatímco Jan Kotík v Turnově neprezentoval své dílo vůbec. Turnovské muzeum se rozhodlo napravit tento dluh uspořádat nikoli podle očekávání čistě výtvarnou, ale také muzejním způsobem pojatou expozici, která se zaměří na vztah těchto

dvou významných uměleckých rodáků. Za tímto účelem proběhl výzkum jejich vzájemné korespondence a dalších archivních materiálů v Literárním archivu Památníku národního písemnictví a Ústavu dějin umění Akademie věd ČR, v rodinách umělců a dalších soukromých archivech zejména v regionu. Výsledkem je výtvarně atraktivní a zároveň informačně bohatá prezentace vybraných Kotíkových a Novákových děl, která odrážejí jak vztah k rodnému městu a kraji i k sobě navzájem, tak také styčné momenty jejich výtvarného díla, jakkoli bylo u každého z nich svébytné a jedinečné.

Výstavní prostor je členěn do sedmi kapitol, přičemž nejprve se divák seznámí s turnovskými kořeny obou umělců a jejich odrazem ve výtvarném a literárním díle – vystavena jsou také díla Janova otce a učitele turnovské reálky Pravoslava Kotíka (1889–1970), dále Novákovy froasáže a texty s náměty z Českého ráje a zejména pískovcových skal, Kotíkovy i Novákovy malby a práce na papíře z veřejných i soukromých sbírek v regionu a v neposlední řadě archivní fotografie a dokumenty ilustrující jejich vazby k regionu, a to včetně rodokmenu osvětlujícího příbuzenský vztah obou umělců.

Další klíčovou otázkou při přípravě výstavy byly vzájemné kontakty Jana Kotíka a Ladislava Nováka. Nejsilněji je vnímáme na přelomu 50. a 60. let 20. století, kdy neúnavný třebíčský experimentátor Ladislav Novák vyhledá v Praze svého vzdáleného příbuzného a tehdy už přední osobnost československého výtvarného umění a designu Jana Kotíka, aby s ním diskutoval nejnovější umělecké tendence i technické otázky svých experimentů, půjčoval si od něj zahraniční katalogy a publikace, seznamoval se jeho prostřednictvím s dalšími aktéry dobové umělecké scény. V létě roku 1962 spolu tráví necelý týden v Železném Brodě, kde Jan Kotík využívá prázdninový ateliér na tamní sklářské škole. Společně intenzivně pracují a vzniká několik obrazů, které Kotík maluje na základě inspirace Novákovými texty. Jeden z nich, nazvaný Písmo a vycházející z Novákovy vizuální básně Zakletá, představuje klíčový exponát celé výstavy. Vzájemný vztah, kdy byla společná setkání v roce 1969 přerušena Kotíkovou emigrací do Západního Berlína a obnovená opět až po roce 1989, dále dokreslují díla, která si umělci navzájem darovali, jejich korespondence a společné fotografie.

V prostoru výstavy se dále návštěvníci postupně seznamují s Kotíkovými a Novákovými novátorskými postupy a experimenty, poznávají různé polohy exprese a způsoby práce s litými barvami, následující oddíly pak zkoumají zapojení písma do výtvarného díla a také originální přístupy obou k technice koláže. V poslední kapitole se výstava věnuje společným kontaktům mezi umělci, výtvarnými kritiky a kurátory a nechává nahlédnout Kotíkovu a Novákovu spolupráci s Jindřichem Chalupeckým, Jiřím Kolářem, Jiřím Valochem, Milanem Knížákem a dalšími osobnostmi dobové umělecké scény.

Informace k jednotlivým kapitolám jsou místy doplněny rozšířenými popiskami vysvětlujícími význam díla ve vztahu ke sledovaným tématům nebo třeba některá technická specifika (např. Novákem vynalezené postupy froasáže a alchymáže). Výstavní texty ilustrují citace vyňaté z osobní korespondence autorů či z odborné literatury, které do prohlídky expozice vnášejí osvěžující osobní rozměr.

Výstava je unikátní nejen svým novým pohledem na dílo obou proslulých turnovských rodáků, ale také strukturou výpůjček, kdy vedle renomovaných sbírkových institucí (Galerie Benedikta Rejta v Lounech, Galerie moderního umění v Hradci Králové, Galerie moderního umění v

Roudnici nad Labem, Krajská vědecká knihovna v Liberci, Oblastní galerie Liberec, Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, Severočeské muzeum v Liberci, Sklářské muzeum Kamenický Šenov) byla řada děl zapůjčena také přímo z rodin obou umělců nebo z dalších soukromých sbírek a archivů, takže se ve výstavním prostoru setkávají práce pro běžného návštěvníka nepřístupná, ať už protože jsou ukryta v depozitářích muzeí a galerií, nebo protože zdobí interiéry privátních sběratelů.

Multimediální rozměr výstavy je podpořen projekcí dokumentárních portrétů obou umělců z produkce České televize v závěru expozice, který je zároveň doplněn koutkem s výtvarnými aktivitami k výstavě.

Výstava bude ve výstavním sále muzea k vidění do 24. května 2026, doprovodí ji dvě komentované prohlídky (16. 4. a 23. 5.), nabídka programů pro školní skupiny a tištěná publikace.